

**R. P. Thomæ Comptoni Carleton, Cantabrigiensis,
Societatis Jesu, In Collegio Anglicano Leodiensi Sacrae
Theologiae Professoris, Cursus Philosophicus Unversus**

Carleton, Thomas Compton

Antverpiæ, M.DC.XCVII.

Disput. XII. Quomodo ad alias scientias concurrat Logica.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95656](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95656)

DISPUTATIO XII.

Quomodo ad alias scientias concurrat Logica.

Logica, ut supra vidimus, instrumentalis scientia est, & ut alijs subserviat scientijs natura sua ordinata, quo ergo pacto eas juvet, suamque ijs opem & operam præstet, in presenti inquirimus.

SECTIO I.

Utrum Logica effectivè ad aliarum scientiarum actus concurrat, an solum directivè?

I. Notandum primò, in actu omni artificioso aliarum scientiarum lineamenta quædam Logicæ elucere: sive enim componant, sive dividant, sive rerum naturas suis quamque perfectionibus delineant, sive proprietates certo inde ordine, ac serie deducant, Dialectici semper aliquid artificij suis artibus inferunt. Denique nullam omnino telam texunt, cui filum aliquod Logicæ non intertexant.

II. Notandum secundò: modum directivè concurrendi ab efficientia in hoc differre, quod dirigens, inter modum regulas tantum præscribat, intellectum scilicet illustrando, & rationem ac methodum qua res fiat, ostendendo. e.g. qui puerum pingere docet, aut scribere, duobus id modis præstare potest, vel exemplar ei proponendo, & instruendo verbis, vel manum ducendo, unaque characteres cum eo formando: primus modus est directivè tantum concurrere, secundus effectivè.

III. Notandum tertio: Logicam duplicem esse, habituales & actuales: hæc aliud nihil est quam actus quispiam modum ac methodum ostendens actum artificiosum, puta Definitionem, Divisionem, aut Argumentationem ad Logicæ præscriptum conficiendi, estque ipsa regula, quam intuentes quasi aliarum scientiarum habitibus instructus, ad illius rectitudinem & artificium actus suos effingit. *Habitualis Logica*, est qualitas quædam ab actibus logicis producta, & veluti semen quoddam in intellectu relictum ad similes postea actus eliciendos, De utraque hic disputandum.

IV. Dico primò: Logica actualis ad actus aliarum scientiarum directivè tantum concurrat, non effectivè: ita Aristoteles, primo Rhetoricorum c. 1. P. Hurtado d. 1. Log. s. 3. P. Arriag. d. 3. Log. s. 5. & authores communiter contra Recentiores quosdam contrarium sentientes. Idem tenet S. Thomas 1. 2. q. 57. a. 3. ubi pulchre explicat differentiam inter artes liberales & serviles, seu Mechanicas, quod illæ ad animam, quæ libera est ordinantur, hæc exercentur à corpore, quod animæ servit, estque ejus quoddam veluti mancipium.

V. Probatur conclusio primò: argumento ex Aristotele, loco citato, & S. Thoma deducto. Logica est ars, ars autem & scientia practica objectum suum non efficit, sed ad illius effectum, potentiam tantum executricem dirigit, ergo. Probatur Minor, actus enim intellectus Architecti domum physicè non facit, nec cognitio fabri ferram conficit, aut clavem. Confirmatur, Prudentia & Philosophia Moralis actus aliarum virtutum physicè non pro-

R. P. Th. Comptoni Philosophia.

ducunt, sed voluntati faciem quasi præferendo, eam illuminant, ut ipsa per se actus illos virtuosos efficiat.

Dices, actus virtutum moralium, sunt in diversa potentia, nempe voluntate, prudentia verò informat intellectum, sicque nil mirum, quod ad eos prudentia non concurrat, at verò scientia in eadem sunt potentia cum Logica, nempe intellectu. Contra primò, potentia fortè inter se non distinguuntur. Contra secundò, nulla enim assignari ratio potest, cur non æquè intellectus, instructus præsertim aliarum scientiarum habitibus possit earum actus, dirigente Logica elicere, ac voluntas sola actus virtutum cum directione prudentiæ, vel potentia executrices effectus fabriles producere ex directione actuum.

Dico secundò: habitus Logicæ non influit physicè in aliarum scientiarum actus. Ratio à priori est, quia habitus ad alios actus non concurrunt nisi eorum similes à quibus sunt producti, habitus v.g. ex hoc actu logico generatus; *Definitio constat ex genere & differentia*, ad alios actus his similes postea physicè concurrat, ad alias verò definitiones faciendas, ut in Physicâ, homo constat ex anima & corpore, vel Metaphysicâ, homo est animal rationale, vel etiam in Logica, ut *Divisio est oratio explicans rem per partes separatim sumptas*, immediata ac physicè non concurrat, sed actum solum producit ad huiusmodi definitionum structuram dirigentem. Confirmatur, habitus practicus non concurrat ad effectum nisi per actum, representando scilicet factibilitatem objecti, sed actus non concurrat physicè, ut non conclusionem superiore dictum est, talis enim concursus esset omnino superfluous, cum intellectus principium illorum actuum sufficiens in se contineat, ergo.

SECTIO II.

Objectiones contendentes Logicam physicè ad aliarum scientiarum actus concurrere.

I. Obijciunt primò: causa exemplaris ab Aristotele reducitur ad efficientem, ergo affectivè concurrat. Respondetur negando consequentiam, ideo enim reduci dicitur ad causam efficientem, quia tenet se ex parte principij, non tamen propterea verè influit, sicut nec approximatio in igne, nec actus intellectus respectu actus voluntatis.

II. Obijciunt secundò: rectitudo est formalitas in actu, sed ob novam formalitatem in effectu novum semper requiritur principium ex parte causarum, sic enim in visione Beata ob supernaturalitatem requiritur lumen gloriæ tanquam principium supernaturale simul cum intellectu ad illius productionem concurrentem, ergo hic novum statui debet principium ob formalitatem rectitudinis. Sed contra, hoc enim probaret nullum dari actum scientificum posse sine concursu Logicæ, quod tamen supra ostendimus esse falsum, cum primi Logicæ inventores, scientificos actus ante inventam Logicam habuerint. Cum ergo rectitudo hæc in actibus simpliciter haberi possit sine Logica, nulla est necessitas statuendi novum principium, sicut est necessarium ad visionem, quæ sine lumine gloriæ, aut alio aliquo illius locum supplente, elici omnino non potest.

F 3

Obijciunt

III. *Objicitur actus aliarum scientiarum esse in quibusdam prædicatis similes actibus Logicis.*

Objicitur tertio: actus aliarum scientiarum similes sunt actibus Logicis, sed habitus producere semper possunt actus suis similes, ergo: probatur major, actus aliarum scientiarum, similem habent formam syllogisticam, similem præmissarum dispositionem, & hujusmodi, ergo. Confirmatur, probabilis est multo, ut sententia, habitum naturalem fidei, simul cum habitu supernaturali ad eliciendos actus fidei supernaturales concurrere, idque non alia de causa, nisi quia actus naturales fidei sunt similes supernaturalibus, ergo &c.

IV. *Non quævis convenientia in prædicatis sufficit, ut habitus unus actus in quibusdam prædicatis conveniant, vitalitate scilicet, spiritualitate, representatione objecti, &c. Aliarum ergo scientiarum actus actibus Logicis simpliciter sunt dissimiles, cum in objecta ferantur diversissima, sola enim terminorum dispositio, seu forma syllogistica, exigua est convenientia, ut propterea dicatur habitus Logicæ ad illarum scientiarum actus physicè concurrere, præsertim cum concursus directivus, ad illorum productionem cum scientiarum illarum habitibus abundè sufficiat.*

Ad argumentum Respondetur, non quæcumque convenientiam ad hoc sufficere, ut habitus aliquis ad actum alterius scientiæ concurrat, sic enim habitus omnium scientiarum, ad cuiusvis scientiæ actum concurrerent, cum omnium scientiarum actus in quibusdam prædicatis conveniant, vitalitate scilicet, spiritualitate, representatione objecti, &c. Aliarum ergo scientiarum actus actibus Logicis simpliciter sunt dissimiles, cum in objecta ferantur diversissima, sola enim terminorum dispositio, seu forma syllogistica, exigua est convenientia, ut propterea dicatur habitus Logicæ ad illarum scientiarum actus physicè concurrere, præsertim cum concursus directivus, ad illorum productionem cum scientiarum illarum habitibus abundè sufficiat. Ad confirmationem dico, si habitus naturalis fidei simul cum supernaturali ad actum fidei concurrat, rationem esse quod actus fidei naturalis & supernaturalis in multis conveniant, in intentione scilicet, ac modo tendendi, & representandi idem objectum, quæ convenientia inter Logicæ & aliarum scientiarum actus non reperitur.

Cur habitus naturalis fidei cum supernaturali concurrat ad actum fidei.

V. *Objicitur quartò: quotidiana constat experientia, nos rectè in una aliqua materia frequenter argumentandi dexteritatem quandam, & facilitatem acquirere ad argumentandum in alia, sed facilitas in actibus arguit concursum physicum, hoc enim solo nomine probamus concursum effectivum in habitibus, quod scilicet ubi frequenter nos in aliqua materia exercuerimus, facilitatem experiamur in similibus postea actibus eliciendis; ergo tunc habitus Logicæ ad actus illos concurrat efficienter. Confirmatur, eandem facilitatem acquirimus ad promptè in quacunque materia argumentandum, si solum exercemus nos in literis, ut omne A est B, sed omne C est A, ergo omne B est C, ergo hoc in habitum aliquem universalem refundi debet, qui cum omnibus scientiis concurrat.*

Objicitur quartò: quotidiana constat experientia, nos rectè in una aliqua materia frequenter argumentandi dexteritatem quandam, & facilitatem acquirere ad argumentandum in alia, sed facilitas in actibus arguit concursum physicum, hoc enim solo nomine probamus concursum effectivum in habitibus, quod scilicet ubi frequenter nos in aliqua materia exercuerimus, facilitatem experiamur in similibus postea actibus eliciendis; ergo tunc habitus Logicæ ad actus illos concurrat efficienter. Confirmatur, eandem facilitatem acquirimus ad promptè in quacunque materia argumentandum, si solum exercemus nos in literis, ut omne A est B, sed omne C est A, ergo omne B est C, ergo hoc in habitum aliquem universalem refundi debet, qui cum omnibus scientiis concurrat.

Dandus videtur habitus quidam universalis.

VI. *Resp. facilitas inde provenire quod præcepta Logicæ promptè menti occurrant.*

Ad argumentum Respondetur, facilitatem illam alio modo explicari posse quam per concursum effectivum, dum enim frequenter nos in aliqua materia exercemus, sæpius animo recurrunt præcepta logica, & intensos sui in intellectu habitus generant, qui postea multò perfectiores dirigendi actus eliciunt, sicque majorem claritatem producendo, & intellectum indices majore luce Logicâ illustrando, per clariorem hanc directionem, & lucem actus aliarum scientiarum, multò majore cum facilitate producit. Ratio autem cur inferamus habitus aliarum scientiarum & voluntatis facilitare concurrente effectivè est, quia concurrere nequeunt directivè, quod tamen potest Logica.

VII. *Per frequens exercitium habitus regularum logicarum, qui postea actus dirigentes intensiores multò producendo, ad similes actus in omni materia facili. ant, cum forma syllogistica & artificium logicum in omnibus sit idem. Quo autem magis habitus regularum crescit, difficultas decrescit, & tantam tandem facilitatem in forma syllogistica acquirunt homines, ut non solum non difficulter, sed alia*

Idem dico ad confirmationem, intenduntur enim per frequens exercitium habitus regularum logicarum, qui postea actus dirigentes intensiores multò producendo, ad similes actus in omni materia facili. ant, cum forma syllogistica & artificium logicum in omnibus sit idem. Quo autem magis habitus regularum crescit, difficultas decrescit, & tantam tandem facilitatem in forma syllogistica acquirunt homines, ut non solum non difficulter, sed alia

etiam omnes agentes artificiosè discurrant, ubi materia difficultas non obstat.

Objicitur quinto: artifex artis suæ opera producit in quantum artifex, sed est artifex formaliter per artem, ergo per artem opera illa producit, ergo ars concurrat effectivè. Contra, hoc enim probaret sartorem intellectu æquè ac acu vites consuere, & peratur in fabrum non malleo magis quam mente ferrum contundere. Respondetur itaque, operari in quantum artificem, esse operari ex directione artis, seu illius præscriptum & regulas sequi, artis namque gulas sequi, ut ajunt, tradere certas, & errare non patientes. vias, non autem physicè producere.

Objicitur sexto: artificium logicum identificatum reperitur cum actibus physicis e.g. ergo habere debet principium aliquod formale productivum, sed habitus physicus non potest esse illius principium formale, nullus enim habitus ferri potest in objectum formale alterius, ergo. Respondetur artificium illud physicè produci ab habitu Physicæ Logicæ dirigente; Artificium autem illud in actibus physicis reperitur, licet hoc sensu sit Logicum, id est ex Logicæ præscripto productum, non tamen est Logicum, seu quod ad habitum Logicæ spectat, tales enim solum sunt regulæ, seu actus rationem modi sciendi conficiendi præscribentes.

Quod si aliquando contingit conclusionem aliquam ad duas simul scientias spectare, & partim unius esse, partim alterius, ut in hoc syllogismo Omnis definitio constat ex genere & differentia, sed animal rationale est definitio, ergo animal rationale constat ex genere & differentia: in hoc, inquam, casu dici forte poterit utrumque habitum, & physicum scilicet & Logicum, ad conclusionem illam concurrere, vel potius neutrum, sed ad aliam aliquam scientiam spectare, ab utraque distinctam, sicut conclusio Theologica, cujus altera præmissa semper est actus fidei, altera naturalis, ut, omnis homo est substantia, Christus est homo, ergo Christus est substantia, conclusio, inquam, hæc, nec fidei est, nec scientiæ naturalis, sed Theologiæ ab utraque distincta.

SECTIO III.

Disentiuntur reliqua ad Proemia Logica spectantia.

Quæres primò, cum experientia constet facilitate maximâ subinde nos in materiâ physicâ, aut metaphysicâ artificiosè discurre, etiam nullus menti tunc obverferet actus, seu regula logica, quodam in hoc casu sit facilitatis illius principium. Respondetur primò, actum Logicæ Docentis menti, nobis etiam non advertentibus, frequenter occurrere, & ad actus illos imperceptibiliter disponere, & intellectum ad eorum effectivum dirigere, ut in pulsante citharam constat.

Secundò, dico habitum Physicæ solum, per actus ex directione Logicæ elictos productum ad hoc sufficere posse in illa materiâ, in qua quis similes actus frequenter elicit. Sicut si quis per Logicam naturalem, seu vim nativam intellectus, ante Logicam artificialem inventam, hunc syllogismum sæpius eliciisset, Omne totum est majus sua parte, sed corpus est totum, ergo est majus sua parte, facilitatem maximam acquireret, nihilominus nullo modo hic concurreret Logica, quam suppono necesse inveniam.

Tertiò, dico sicut in pulsante citharam & artes mechanicas exercente ad effectus illos promptè & expedite producendos, non parum confert laxitas quædam nervorum, ac dispositio, ita hic sæpius in

Ad facili-
tatem
illam con-
ducit me-
moriam, ac
phantasia
proprio.
una aliqua materia discurrendo, specialis quedam memoria, ac phantasia promptitudo ingeneratur, ac dexteritas, quibus ad ejusmodi postea actus ita promptus, ac facilis redditur intellectus, ut levissimam datam occasione, in eos subinde, nobis etiam ferme incogitantibus prorumpat.

IV. Quares secundo, sine Logica dicenda una scientia? Respondetur cum P. Hurt. d. ii. Log. f. 4. n. 54. P. aggregatio-
ne scientia. Arriag. d. 3. Log. f. 6. & alijs, esse aggregatione unam, utpote quae ex varijs habitibus heterogeneis, ut urbs ex multis domibus coalescit.

V. Quares tertio, quae sint causa Logica? Respon-
Causa effi- detur efficientem esse intellectum, utpote qui actus
ciens, Ma- Logicos efficit, & idem etiam causa illius est mate-
terialis, quippe qui actus eodem in se recipit. Causa
Formalis, formalis est rectitudo illa, & artificium quod in
Logica. actus tanquam formam inducit Logica, & ab actu
essentia non distinguitur. Finalis tandem est veritas, ad quam in rebus investigandam intellectum, & scientias speciali quodam modo juvat. Merito proinde eidem hae ascribitur Epigraphae, *Dialectica veritatis indagatrix scientia.*

VI. Quares quarto, quomodo Logica ab alijs scienti-

tij distinguatur? Respondetur à Grammatica & Logica in Rhetorica objecto distingui: Logica enim internas voces considerat, illae externas, Grammatica ut cor- recte & emendate, Rhetorica ut copiose & ornate quis loquatur, & apposite ad persuadendum. Ab Animastica sine distinguitur, & tendendi modo, illa externas, siquidem intellectus actus speculative considerat, Quomodo ut qualitates sunt spirituales, vitales &c. Logica pra- ctice, ut nimirum in modos sciendi formari possunt, & ad objecta artificiose, ac vere representanda sunt ficia, dirigibiles.

De dignitate & proprietate Logicae diximus d. ii. f. 2. si quis plura hac de re cupiat, habet quos consu- lat, Conimbr. q. 3. proem. art. 2. & alios.

Tandem apte definiri mihi videtur hoc modo VIII. possit Dialectica: est ars ad scientias in suis operatio-
nibus ad veritatem indagandam dirigendas ordinata, finitio.

Dividi Philosophia solet in Rationalem, Naturalem & Moralem, seu Logicam, Physicam & Ethicam. Philosophia tripartita. In hac trina partitione, media speculativa est, prima Rationa- & postrema practica: intelligendi illa, hac vivendi lis, Naru- norma est, illa mentem, hac mores dirigit. ralis, Mo- ralis;

DISPUTATIO XIII.

De Ente Rationis.

Enstatio-
nis unde
dictum.

N ullibi tenuius filum net mens humana, nusquam subtilius speculatur, quam dum hoc ens fabricat, ideo Rationis dictum quod esse suum, quale illud cunque fuerit, rationi acceptum referat. Cum ergo nullus in toto cursu philosophico major vel fama sit, vel expectatio, suis illud hic coloribus adumbrabimus: ortum ejus, causas, lineamenta, indolem describemus.

SECTIO I.

Prænotantur quedam ad entis Rationis cogni-
tionem spectantia.

I. Primum in unoquoque genere mensura est reliquo-
rum. Primum in rum. Deus ergo cum primum Ens sit, Ens En-
tium, qui à se, necessario, & actu semper existit, res
aliæ quo à Deo propius absunt: quo, inquam, in
aptitudine ad existendum ad eum magis accedunt,
eo in suo unaquaque gradu perfectius rationem
Entis participat.

II. Deum itaque primò hoc in genere sequuntur,
Deum pri- sed longo sequuntur intervallo creaturæ actu exi-
mum Ens stentes, utpote quæ verè sunt, contingenter tamen,
longo se- ac dependenter ab alio, suisque limitibus circum-
quentur scriptæ: tot demum imperfectionibus refertæ, ut
intervallo interuallo creaturæ existenter, ut
existenter, Primi Entis vix umbra censeri possint.

III. Tertium, in ratione Entis locum obtinent possi-
Max se- bilia, quæ quamvis actu non sint, in prædicatis ta-
quantur res menent eorum essentialibus aptitudine cernitur ad exi-
possibiles. stendum.

IV. Quarto demum, & ultimo loco statuuntur Entia
Ultimo de Rationis, & merito, quæ nimirum quicquid habent
mum loco entitatis & existentia, ab intellectu emendicant, ita-
venient que ab ejus actibus pendent, ita, inquam, ejus intuitu
Entia Ra- quali, & conspectu vivunt (utpote quorum esse, est
tionis. cognosci) ut si oculos tantillum averterit, illic eva-
nescant.

V. Secundò Notandum, Ens Rationis tripliciter ab
Quid sit auctoribus sumi effectivè, subjectivè, & objectivè. Ens
Entis Ratio- Rationis effectivè, est illud omne quod quovis mo-
nis effecti- do ab intellectu producit, mediata vel immedia-
te. R. P. Th. Comptoni Philosophia.

te, ut actus ipsi intellectus & voluntatis, effectivè vel directivè, quo sensu artificiosus motus manus in pingendo, scribendo, & alijs hujusmodi, imò opera omnia ex directione artis producta, effectivè ab intellectu procedere dicuntur.

Ens rationis subjectivè illa omnia censentur, quæ intellectui quovis modo tanquam subjecto insunt, ut actus intellectus, species intelligibiles &c. Imò objecta omnia, etiam realia & existentia, prout ab actibus eorum representativis ad intellectum quasi attrahuntur, & in eodem medijs actibus subjectan-
tut (quo sensu Aristoteles l. 3. de Anima, Intellectus, Intellectus inquit, intelligens lo fit omnia) Rationis Entia fre-
quenter appellantur. intelligenda
fit omnia.

Objectivè Ens Rationis primariò dicitur, quod tantum habet esse objectivè in intellectu, qualia sunt Hippocervus, homo leo, & similia, quæ in se nullum esse habent, nec habere possunt, cum in se prædicata semper contradictoria involvant, dum cunctariò verò cognoscuntur, esse quoddam intentionale ijs ab intellectu communicatur. Ens Rationis objecti-
Actus in- vè secundariò illud omne est, quod quovis modo intellectus
intellectui obicitur, sed hoc improprie. Unde si supra se actus intellectus producat qui supra se reflectit, reflectens
omnes has tres in se rationes complectetur, ut enim producit, erit effectivè ab intellectu, ut recipitur, tripliciter
subjectivè, objectivè tandem ut representatur, dicitur Ens Rationis, est-
que objectum sui.

Ens rationis itaque illud est, quod ita est objec- tum intellectus, ut aliud esse non habeat, nec ha- bere possit, quam merè esse objectivè in intellectu: nis est, quod
VIII. in quo differt à rebus alijs, quæ intellectui obiciun- tantum
tut, sicque hoc sensu sunt objectivè in intellectu, habet esse
non tamen tantum objectivè, sed aliunde suum esse objectivè
habent, si existant, ut sol, cælum, terra & hujusmo- in intelle-
di, vel habere possunt, si solum sint possibilia, ut An- Au.
christus, alius mundus, & similia, quæ ideo entia ra-
tionis non sunt, quia totum suum esse non habent
ab intellectu.

Hinc solvitur illud quod opponunt aliqui: se- quitur enim, inquit, si detur ens rationis, dari duo
IX. contradi-
Obi, si de- tur Ens Ra- tionis esse
tione contra- dictoria si- mul vera.
&